

EKONOMIE JAKO SPOLEČENSKÁ VĚDA

**Ekonomie je věda, která se zabývá
společenskou realitou zvanou –
EKONOMIKA**

- patří do skupiny společenských věd
/ sociologie, demografie, zeměpis, právo,
politika, management, marketing, ... /
- spolupracuje s dalšími obory
/ matematika, statistika, účetnictví, ... /

Ekonomie – ekonomická teorie

Ekonomika – ekonomická praxe

Ekonomie

- interdisciplinární věda zkoumající zejm. chování ekonomických subjektů
- hospodárnost, úspornost, ...

Ekonomika

- hospodářství určitého státu jako celek
- obor zkoumající jednotlivé úseky NH

Ekonomie je věda zabývající se lidským jednáním ve světě omezených zdrojů a neomezených potřeb.

Pro ekonomické zákonitosti je typické, že neplatí v každém dílčím případě, ale prosazují se dlouhodobě.

Ekonomický subjekt /občan, firma, banka, vláda, stát, .../ - jeho jednotlivé projevy v rámci skupiny = **MIKROEKONOMIE**

Ekonomie státu – HDP, inflace, nezaměstnanost, /firmy tvoří jeden agregátní celek/ = **MAKROEKONOMIE**

Mikroekonomie x makroekonomie

1. Mikroekonomie

- zkoumá chování dílčích ekonomických subjektů
- používá pohled jednotlivce
(podnikatel, zemědělec, zaměstnanec)

2. Makroekonomie

- zkoumá celé hospodářství jako celek
- dívá se na ekonomii z pohledu státu
(hospodářská politika)

Působení ekonomie na život společnosti

1. pozitivní ekonomie

- přijímá ekonomickou realitu jako takovou
- cílem je realitu popisovat a hledat v ní zákonitosti (fungování)
- ekonomický systém dokáže fungovat sám (avšak drobné zásahy nevylučují)

2. normativní ekonomie

- zkoumání reality (pouze určité východisko)
- konstruovat předobraz dokonalejšího ekonomického systému

Předmět ekonomické teorie

- zkoumání pohnutek lidí
- co vede jednotlivé subjekty k jejich chování
- proč uspokojují své potřeby
- analyzuje způsoby, jakými je mohou uspokojovat
- vysvětluje ochotu lidí něco vyrábět
- definuje nesoulad mezi potřebami a zdroji

Ekonomická vzácnost (Scarcity)

1. omezenost

- ✓ statek, který není volně dostupný
- ✓ užitečnost
- ✓ využití dle oblasti a případného nízkého výskytu

Pokud je statek sice užitečný, ale zároveň volně dostupný, nazýváme ho volným statkem.

2. Výroba

- ✓ proces přeměny přírodních zdrojů v ekonomické statky
- ✓ některé jsou statky jsou volně dostupné

/viz volný statek/

Výrobní faktory a druhy výrobních faktorů

1. Půda

- ✓ je produktem přírody a není volným statkem
- ✓ pozemková renta je důchod plynoucí z půdy (pronajímání)
- ✓ přírodní zdroje – nerosty, drahé kovy atd. (omezené množství)

2. Práce

- ✓ lidská činnost, která přeměňuje přírodní zdroje v užitečné statky
- ✓ výsledkem použití pracovních sil je mzda
- ✓ efektivita práce

3. Kapitál

- ✓ výsledek předchozí výroby
- ✓ může mít hmotný nebo nehmotný charakter
- ✓ výsledkem použití kapitálu je zisk nebo úrok

4. Technologie

- ✓ zvláštní forma kapitálu
- ✓ nemá podobu hmotných statků
(myšlenka, originální řešení výrobního postupu atd.)
- ✓ důchody = plynou z jednotlivých výrobních faktorů (motivační charakter)

Výnosy z výrobního faktoru

- použití výrobních faktorů za účelem získání něčeho (zisku, výhod atd.)
- efektivnost výroby (jak rychle přináší zisk)
= kvantitativní vztah mezi vstupem a výstupem

výnosy z výrobního faktoru

= **vstup** (objem použitých výrobních faktorů) /
/ **výstup** (objem vyrobených užitečných statků)

Zákon klesajících výnosů

– platí za předpokladu, že výstup roste vlivem růstu objemu jediného výrobního faktoru a objem dalších používaných výrobních faktorů se nemění

Výnosy z rozsahu

/objem všech výrobních faktorů roste rovnoměrně/

1. rostoucí výnos z rozsahu

- pokud růst objemu použitých výrobních faktorů vede k vyššímu tempu růstu výnosů z nich

2. konstantní výnos z rozsahu

- pokud výnos z výrobních faktorů roste proporcionálně s růstem rozsahu jejich zapojení do výroby

3. klesající výnos z rozsahu

- pokud růst výnosů z výrobních faktorů je nižší než růst těchto faktorů

Základní ekonomické pojmy

Ekonomická potřeba je označení stavu, kdy ekonomický subjekt cítí nedostatek a vynakládá úsilí o jeho překonání.

Ekonomický subjekt spotřebou statků získává užitek.

Užitek je subjektivní pojem, a proto ze stejného statků plyne různým subjektům různý užitek.

Statek v ekonomii znamená schopnost osob nebo předmětů sloužit k vyhovění potřebám (včetně zamýšlených činností) ekonomických subjektů.

Výrobní faktor - slouží pro výrobu statků a prostřednictvím směny přináší svému majiteli důchod (přínos).

Výroba - je činnost, jejímž výsledkem je poskytování služeb, které přinášejí současný nebo budoucí užitek.

Směna - je činnost, při které si ekonomické subjekty navzájem vyměňují statky.

Informaci, kolik lze získat množství jednoho statku za statek jiný, poskytují sjednávané ceny. Pro opakované statky se ceny formují na trzích, jako výsledek střetnutí nabídky a poptávky.

Dělba práce

- označuje specializaci ekonomických subjektů v různých činnostech, v kterých získávají vyšší výkonnost.

Vývoj základních ekonomických teorií

Starověk

Starověké Řecko - Homér, Platón, Xenofon,
Aristoteles

Starověký Řím - ekonomické názory jsou
uváděny různými autory zejména
ve spisech týkajících se zemědělství

Středověk

- Scholastika
- Kanonisté - církevní myslitelé , kteří se podíleli na vypracování církevního, tzv. kanonického práva (Tomáš Akvinský)

Novověk

- Merkantilismus
- Fyziokratismus
- Klasická škola (Klasická politická ekonomie)
Zakladatelem počátků moderní ekonomie se stal Adam Smith (1723–1790) se svým dílem „Pojednání o podstatě a původu bohatství národů“.
Spolu s Davidem Ricardem a Johnem Stuartem Millem je považován za průkopníka klasické politické ekonomie. Ekonomika je dle této teorie ovládána svými vlastními zákony („neviditelná ruka trhu“). Teorie prosazuje zásady ekonomického liberalismu.
- Německá historická škola
- Rakouská škola

• Neoklasická škola

V 70. letech 19. století navazují na klasickou politickou ekonomii počátky neoklasické ekonomie, která se více zaměřuje na rozbor menších ekonomických subjektů. Mezi teoretiky patří Alfred Marshall a další.

Během 70. let 20. století se výrazně prosadil monetarismus, navazující na neoklasickou ekonomii a doporučující opětovnou ekonomickou liberalizaci.

Paul A. Samuelson je spolu s Kenneth Arrowem považován za zakladatele moderní neoklasické ekonomie. V roce 1970 dostal Nobelovu cenu.

- **Keynesiánství**

Ve 30. letech 20. století Angličan John Maynard Keynes reagoval na hlubokou hospodářskou krizi a definoval teorii keynesovské makroekonomie (keynesiánství), ve které prosazuje stabilizaci kapitalistických ekonomik za pomoci státních zásahů.

- **Současnost**

Současné ekonomické teorie čerpají z keynesiánství i neoklasické ekonomie, nebo se stavějí za institucionální ekonomii, nový proud zdůrazňující ekonomickou roli institucí.

Pojem ekonomika může mít tyto významy:

- **hospodářství:** nadnárodní, národní, podnikové
- **hospodaření:** ekonomické činnosti, jako je plánování, organizace, výroba, prodej, investování
- **hospodárnost:** využití dostupných prostředků ekonomickými subjekty tak, aby bylo dosaženo minimálních nákladů a zároveň maximálního možného zisku.

V ekonomice lze rozpoznat děje jako:
výrobu, přerozdělování, směnu
a spotřebu statků a služeb.

Ekonomické subjekty

V ekonomickém životě společnosti mají zásadní význam následující ekonomické subjekty:

➤ **domácnosti:**

sestavající z jednotlivých členů,
kteří mají vlastní ekonomické potřeby, hledají
proto cesty k získání statků a služeb
(např. směnou),
mezi subjekty jsou domácnosti zpravidla
nejpočetnější .

➤ **Firmy (podniky)**

výrobní, prodejní subjekty či subjekty poskytující služby, jsou ekonomicky činné za účelem zisku

➤ **stát (vláda, samospráva)**

sestavající ze všech orgánů státní moci, tyto definují pravidla, v rámci kterých budou ekonomické procesy probíhat, stát sám o sobě má též, podobně jako firmy, své vlastní potřeby, kterým vyhovuje vynakládáním dalších prostředků, mezi úkoly státu v ekonomice náleží zejména zvyšování efektivnosti, spravedlivosti a stability ekonomického systému

➤ **zahraniční subjekty**

domácnosti, firmy a vlády mimo národní ekonomiku, vstupující do ní zvenčí, platí pro ně ve většině případů zvláštní režim vztahů, musí být zajištěno ošetření jejich postavení v rozdílných právních systémech.

➤ **neziskové subjekty**

spolky, nadace a strany s ekonomicky obdobným postavením, jako domácnosti s větším důrazem na autonomní přerozdělování; jejich cílem je bezprostřední dosahování konkrétních potřeb bez organizování výroby a směny.

Ekonomické systémy

Každá ekonomika musí pro zajištění svého fungování splnit několik základních úkolů, které lze shrnout do tří otázek:

1. co a kolik vyrábět

definice struktury a množství výroby

2. jak vyrábět

stanovení vyrábějícího subjektu, způsobu výroby, určení zdrojů a nástrojů výroby

3. pro koho vyrábět

pravidla, podle kterých dojde k rozdělení produktů mezi spotřebitele

Vzhledem k tomu, jakým způsobem výše uvedené otázky řeší různé ekonomické systémy, je možné rozeznávat následující 4 významné skupiny:

1. Zvykový systém
2. Tržní systém
3. Centrálně plánovaný systém
4. Smíšený systém

V ekonomice je možné rozeznat čtyři sektory, lišící se druhem ekonomické činnosti:

primární sektor: činnost zemědělství, hornictví a příbuzných oborů, ve vyspělých ekonomikách je jeho význam utlumen

sekundární sektor: zpracovatelský průmysl (např. potravinářství, strojírenství), podíl sekundáru ve vyspělých ekonomikách stagnuje

terciární sektor: služby a související ekonomické činnosti, ve vyspělých ekonomikách zcela dominuje nad ostatními sektory

kvarternární sektor: činnosti ve vědě, výzkumu, školství, podíl tohoto sektoru prudce narůstá zejména v nejvyspělejších ekonomikách